

QUO VADIS RORSCHACH-TESTT? A RORSCHACH-PRÓBA MÚLTJA, JELENE, KRÍZISEI, MEGÚJULÁSA ÉS JÖVŐJE

CSÁSZÁR-NAGY NOÉMI

Nemzeti Közszoigálati Egyetem, Pszichoszomatikus Ambulancia

E-mail: noemi.csaszar@areus.hu

Beérkezett: 2020. február 28. – Elfogadva: 2020. február 29.

Célkitűzés: A tanulmány a Rorschach projektív személyiségvizsgáló eljárás történeti nyomvonalán haladva a teszt fejlődésének, kríziseinek és megújulásának fázisait teszi követhetővé.

Módszertan: Alapvető forrásmunkák, monográfiák, történeti és szakirodalmi tanulmányokon alapuló gyűjtés adatainak rendezése, történeti és fejlődési korszakokra tagolása.

Eredmények: A teszt szakmatörténeti fejlődési útját hat szakaszra tagolva ismertetjük az ötlettől a megvalósulásig: történések Hermann Rorschach haláláig (1. szakasz); a teszt sorsa a Rorschach halála utáni évtizedben (1923–1936) (2. szakasz); a teszt súlypontjának átkerülése az USA-ba (3. szakasz); a második világháborútól a hetvenes évekig terjedő időszak (1941–1970), a teszt fénykora és alkonya (4. szakasz); a teszt újjászületése, a szintézisteremtő John Exner munkássága (5. szakasz), valamint: támadások tüzeiben és az új R-PAS teszt születése (6. szakasz).

Következtetések: A fejlődési út a teszt keletkezésétől kezdve mindmáig konfliktushordozó. A kauzális gondolkodás fegyelme, a tesztológia pszichometrikus követelményei, valamint az életszerű közelítés, a viselkedés átfogó és intuitív értelmezési módja közt feszülő, megújuló ellentéteket tárja fel. A konfliktus kezelésének történeti jellegzetessége a hegeli „megszüntetve megőrzés” (Aufheben), a régibe ágyazódó, megújuló módszertanok születése. Ezt tükrözi a Rorschach-teszt története is.

Kulcsszavak: Rorschach-teszt, Rorschach-irányzatok; pszichometria, R-PAS.

BEVEZETÉS: A TESZT IDENTITÁSA

A Rorschach-próba világszerte a legismertebb tesztek egyike. Szakmai presztízse a teszthez értők, azt használók (főként klinikusok és pszichoterapeuták) körében lényegében mindmáig töretlen. Ugyanígy a népszerűsége is. Nevezik a tesztek királynőjének, a pszichológusok sztetoszkópjának, lelki röntgennek, a laikusok szerint pedig a titokzatosság aurája veszi körül.

A szakmában véleményeket megosztó vizsgálati eszköz mindmáig. Aki tudja használni, az tapasztalatainak évgyűrűivel arányosan egyre nagyobb tisztelettel észleli a teszt informatív zsenialitását, a lelki mozgáserők megismerésének a személyiség mély megértésében, valamint a terápiás utakra találásban való hasznosságát. Ugyanakkor a tesztet kezdetektől körülveszik a külső-belső kritikák. A pszichoanalitikus, jungi analitikus, később dinamikusnak nevezett pszichiáterek, orvos pszichoterapeuták és klinikai területeken dolgozók túlzottan strukturálnak, számszerűségekre redukálnak tekintik, a tudományos tesztkritériumokat szem előtt tartó pszichológusok viszont a globális-intuitív közelítést vagy elvetik, vagy csupán a pszichometrikusan pontosan kiértékelt tesztfelvétel szabad értelmező függelékeként fogadják el. A „vak értelmezést”, azaz a tesztválaszoknak kizárólagosan egyfajta szimbolikus elemzését minden pszichológus elutasítja. A hozzáértési követelmények miatt a pszichológusok között is mindmáig feszültségek tapinthatók megtanulásának időigényessége, a hozzáférés szakmai korlátozottsága miatt. A pszichometriai követelmények számonkérése újra és újra előálló krízist okoz a fejlődésében, pedig éppen a nagy presztízsű kutatások nyomán jelentősek a megújulások. Ezeket szorgalmazzák az igen széles alkalmazási területek felől a tesztre irányuló elvárások (standardok megújítása, a változó pszichiátriai nevezéktanokhoz, a DSM és BNO rendszerekhez illesztés igénye, a forenzikus pszichológia felől a validitás és megbízhatóság; a „normalitás” kritériumok frissítése). A pszichológia szinte minden alkalmazott ága használja valamely módon. A teszt alkalmazása széles spektrumú és sok igényt megütköztető, ezt nagy amplitúdójú mozgásokkal jellemezhető története, fejlődése is követhetővé teszi.

Nyitott kérdés, vajon miből eredeztethető a krónikusan újra gerjedő pozitív és negatív viszonyulásmód, a túlértékeléstől kezdve az elutasításig, feszültség, dichotómia és ambivalencia tapasztalásáig. Nézetünk szerint a teszt életútja valójában tökéletes leképezése a tudományos és a gyakorlati pszichológia szinte feloldhatatlannak látszó ellentétességének. Pléh Csaba (2008) azt állítja, hogy „a kutatás szigora és a gyógyítás életszerűsége, a kauzális gondolkodás logikai fegyelme és a viselkedés intuitív értelmezése között feszülő ellentmondás feloldása egyes nézetek szerint lehetetlen, az illúziók birodalmába tartozik” (Pléh, 2008, 25). Szerintünk a Rorschach-teszt e szükségszerű kettősség dinamikájának eleven hordozója.

Az emberi teljesség biopszichoszociális és spirituális rendszerében más rendszerszinteken jár és dolgozik a kutató, hogy feltárja az elméműködés objektív, biológiai alapjainak titkait, a viselkedés pszichobiológiai mozgatórugóit, avagy az ember mint társas lény kapcsolati működésének törvényszerűségeit. Az egyed arculata ebben belemosódik a közösbe, működései adattá objektiválódnak, hogy kitiirálható legyen belőlük az általános, a törvény maga.

A gyakorló pszichológusok „valóságpszichológiát” művelnek, mint azt a Rorschach-szakértő Tarsay Izabella (1940) állította. Az emberekkel közvetlenül foglalkozók nagy része (főként a nevelő, fejlesztő, preventív, betegségmegelőző, helyreállító és gyógyító szférában dolgozók) a felhasznált tudományos ismeretek bázisán az egyedi ember megélt, érzéletes és páratlanul egyedi módon értelmezett szubjektív valóságának élményvilágában dolgoznak a személyiséggel. A megértés a működésbe hozott kapcsolat függvénye, a segítségnyújtás pedig a helyzetek történeti útjának megismerésétől függ.

Az örökzöld, újra és újra felizzó konfliktust, amely a tesztet megkérdőjelezi – tudomány-e vagy művészet –, szinte örökvényűen fogalmazta meg maga Hermann Rorschach. 1916. október 11-én a könyviadóhoz írt levelében veti fel, hogy az analitikusok fetisizstáknak tartják a pszichológusokat, akik pedig tudománytalannak az analitikusokat (Sears, 2018). Ez a pszichoanalízis és az akadémikus pszichológiai kutatás homlokegyenest eltérő megközelítésmódjából fakad (írja Rorschach), a kutatók nagyon is analitikusnak bélyegzik meg a tesztet, az analitikusok viszont gyakran meg sem értik, mert mereven ragaszkodnak az értelmezések tartalmához, és érzéketlenek azok formai aspektusaira. A lényeg azonban az, hogy a módszer működik, bámulatosan helytálló diagnózisokkal szolgál. Ezért a szakmabeliek csak még jobban gyűlölik – írja Rorschach (Morgenthalernek írt levelezés, Rorschach, 1919–1921).

A Rorschach-teszt személyiségdiagnosztikai eszköz. Egyrészt hordozója és képviselője a „tesztudománynak”, mert racionális, objektív, megbízható és valid mérési követelményeknek kíván eleget tenni, másrészt egyszersmind szellemi tápot adó szolgálója a holisztikus, intuitív, beleélő gondolkodási folyamatoknak is, hogy a részekre bontott emberben az egységet ragadhassa meg. Nagy veszély az adatok, részletek bővölete, ilyenkor Shakespeare szavaival „már minden rész a kézben, de semmi sincs egészben”. Egyetértünk Sperryvel (Gazzaniga és Sperry, 1974), a hasított agy kísérletek úttörőjével, aki szerint az üzenet értelme nem a tinta kémiájában keresendő. A valóság és az élmények, jelentések közötti idegrendszeri folyamatok az egészlegesség leképezésének eszközeiként szolgálnak. Objektív és szubjektív (racionális-logikus parciális versus szubjektív, beleélő intuitív globális-holisztikus) szféra kettősségének libikókája és összeférhetőségi mértéke jellemzi a teszt történetét is, amelybe a történelem is jelentősen beleszólt (a fasizmus elől Amerikába menekülő svájci és német szakemberek a teszt súlypontját 1935-től az USA-ba telepítették át). Az európai pszichoanalitikus, jungi analitikus és „dinamikus”-nak nevezett szemlélet egyik részről a teszt művelésének globális, intuitív hangsúlyát vitte tovább Amerikában, a pszichoanalízis iránti széles érdeklődés és a pszichológusi segítség iránti magas igény hazájában. Ez szembement az USA behaviorista, kognitív pszichológiai és pszichometrikusan igényes kutatási gyakorlatával. A tesztet e szemléletben adaptáló és fejlesztő pszichológusok az objektivitás, validitás és megbízhatóság követelményeinek teljesítésére törekedve módosították és alakítják, fejlesztik mindmáig. A történet elemzése ezt a Janus-arcot, a kettősség feszítő dinamikáját, a szemléletek ütközését és feloldódását, majd ismétlődését látatja. A „béke” és az egyensúlyteremtés a globális intuitív, valamint racionális-objektív közelítés között átmenetinek tűnik, s talán valóban a vágyak és illúziók birodalmába tartozik. Az integráció vágya azonban a vagy-vagy helyett az is-is megvalósításának ál-

mát idézi elénk, bár mindeddig nem született nyugvópont a kompromisszum mértékére vonatkozóan.

A teszt történeti útját hat szakaszban követjük nyomon: (1) *Az ötlettől a megvalósulásig*; (2) *A Rorschach halála utáni évtized*; (3) *A teszt súlypontjának átkerülése az USA-ba (1936–1939)*, (4) *A második világháborútól a hetvenes évekig: a teszt fénykora és alkonya (1941–1970)*; (5) *A teszt „újjaszületése” Exner szintézisreemtő munkásságának tükrében*; (6) *Támadások tüzeiben: az új, „forradalmi”, teljesítményelvű R-PAS születése*.

A teszt hazai történetét és az R-PAS-t önálló egységekben tárgyaljuk.

A RORSCHACH-TESTT TÖRTÉNETE

Az ötlettől a megvalósulásig: történetek Rorschach haláláig

Milyen jelentést sugallhatnak az égen vonuló felhőalakzatok? A pareidolia ennek értelmező játéka. Fekete és színes festékekkel, tinta-foltok alkotásával szívesen játszik minden gyermek. A magában értelmetlen foltok magyarázatadó jelentéskeresése pszichológusokat is megihletett. Alfred Binet 1895-ben színesfoltszériákat exponált a képzelőerő vizsgálatára (Tarcsay, 1940, 8). Thomas Ziehen 1900-ban szabálytalan sötét-világos foltokat mutatott be, és a vélt jelentésüket kérte vizsgálati személyeitől. 1910-ben Ivan Ribakov nyolc egységből álló foltszériákkal értelmezési fantáziajátékot dolgozott ki (Searls, 2018). Justinus Kerner „pacagráfiának” nevezte a foltokkal való kísérletezést, a vélt jelentésekhez írt verseivel együtt adta ki művét (Searls, 2018). Hermann Rorschach, a művészi vénával megáldott münsterlingeni, később Herisauban dolgozó pszichiáter is szívesen játszott kreatív időtöltésként tinta- és festék-foltokkal, és kedvelte a félbehajtott lapon keletkező szimmetrikus ábrákat. Konrad Gehringgel, a pedagógus jó barátával diákokat „vizsgáltak” különféle variációkban exponált, többféle téri elrendezésű foltszériákkal. Rorschachot az a mozzanat kezdte érdekelni, amikor a foltokban az észlelő személy mozgást vél felfedezni. Ezzel kísérletezett, sorra készítve a képváltozatokat. Végül 1912-ben hatvan képből kiválasztva tíz kép mellett marad, hét fekete-fehér és három színes mellett, valamennyi esetben a vízszintes szimmetria szerint (félbehajtott lap vízszintesen tükröképes lenyomata). A véglegesnek szánt képekkel minden betegét „megvizsgálja”. Maga Bleuler, a zürichi pszichiátriai „fellegvár” professzora (a szkizofrénia fogalom megalkotója) is elismeri, támogatja (Ellenberger, 1954).

Rorschach már 1911-ben, a reflexhallucinációkról írt szakdolgozatában (*A reflex-hallucinációkról és rokon jelenségeiről*) felveti észleléslélektani megfigyelését: a beteg csak akkor éli át a vizuális hallucinációit, ha testét, karját mozdítva felvesz egy bizonyos tartást (Rorschach, 1912). A mozdulat „mozdítja elő” a vélt látványt, mintha csak a külső és a belső izomorf történés volna. Foltértelmezési játékaiban (1911–1912, és kísérleteiben 1913–1918) a festék- és tintapacákban születő jelentésadási ötletek közül is nagyrészt a mozgásészleletek érdeklik. Mozgás-készítés-mozgásészlelés viszonya izgatja, és felveti a belső analóg mozgás és utánmozgás szerepét az értelmezett (beleélő) mozgásképzetének születésében (Akava, 2012). Feltehetjük, hogy ezzel szinte az empátia keletkezés magyarázatának közelébe kerül. Itt jegyezhetjük meg, hogy a tükrőneuronokkal folytatott újabb kutatások során a Rorschach-táblák expozíciója-

kor EEG „mu-hullámgtúló aktivitást” igazoltak (Pineda, Giromini, Porcelli, Parolin és Viglione, 2011). A mozgásválasz-projekció során tükroneuron-aktivitás detektálható (Porcelli, Giromini, Parolin és Pineda, 2013). Rorschach küzd a tintafolt-értelmezést megalapozó elméletének kidolgozásával. Elutasítja az ötletéből születő próbálkozások magyarázatait, noha kezdetben támogatja a kísérletezéseket, így pl. Hens zürichi doktoranda 1914–1915-ben iskolás gyermekekkel és pszichiátriai betegekkel végzett folt-értelmezési kísérletét, mert ezt Hens a doktori munkájában (1917) fantáziakísérletnek definiálta (Akava, 2012; Gurvitz, 1951). Hans Behn „fantáziapróbáit” is kritikusan fogadja, és Georg Roemer (1938) szimbólumtesztjétől is elhatárolódik, mert Rohmer a foltok jelentését szimbolikus, áttételes képzettartalomként elemzi. Bár Rorschach művészhajlamú és pszichoanalitikus képzettségű pszichiáter, és így a beteg élettörténeti mozgásainak vetületében „játszik” is intuitív magyarázatokkal, sőt vak értelmezéssel is, de tesztjét (a kiválasztott tíz „táblát”, a szimmetrikus fekete-fehér és színes foltokat) mégis standard módszertani keretekbe helyezi. 1918-ra kidolgozza jelölésének és a mutatók kiszámításának kiváló rendszerét. (Válaszszám, áréak, formai megfeleltetés, embermozgás, színek, tartalom, „szokványos” [vulger] válaszok, élménytípus.) Egy év alatt 100 sine morbo és 150 szkizofrén beteg tesztjét dolgozza fel (Rorschach, 1921a, 1921b). A pszichoanalitikus kollégák méltatják a „tudattalanhoz” hozzáférést nyitó tesztjét. Mégis, Jung típusának 1919-ben megjelenő írása elmélyíti saját tesztjével kapcsolatos magyarázatkeresési dilemmáját. A már általa kialakított jelölési és mutatórendszer (pl. élménytípus) értelmezésében Jung kézenfekvően kínálkozó extra- és introverzió modelljét nem fogadja el. A típust stabil jellemző, vonás mivolta helyett döntően beállítódásként, intro- és extraverzió közötti egyensúlyteremtő mozgékony-ságként értelmezi. Az ambiekvális „képletet” az egészségre jellemző kompenzáló egyensúlyteremtésnek értelmezi. Nem érzi késznek a tesztjét, de leteszi a voksot a kötelezően elvégzendő jelölési és értékelési munka mellett, tesztjét tudományos alapokra kívánja helyezni. 1919-ben megírja azt a tanulmányt, amely 1921-ben megjelenő könyvének bevezető fejezete is lesz. Viszontagságos késedelmek után megjelenik 1921-ben a könyve és „félkész kivitellű” tesztje is (Rorschach, 1921a, 1921b) (1200 pld., 267 old., kartonozandó képek). Szinte azonnal viták keresztüztüzebe kerül a teszt, Arthur Kronfeld (1922) a teszt validitásának bizonyítását követeli, Bleuler zürichi professzor, aki aktív levelezésben volt Rorschachhal 1910-től, valamint a filozófus pszichoanalitikus Ludwig Binswanger (1920–1922 között) állást foglalnak a teszt értéke mellett. Rorschach időt kíván az érleléshez, tökéletesítéshez (Signer, 2013). 1922 elején a Berlinbe szóló nemzetközi bemutatkozásra meghívását sem fogadja el, tanítványát küldi maga helyett. A vágyott alkotóidőt nem kapja meg, 1922. április 5-én késve operált vakbélgyulladásának hashártyaszövődményébe belehalt. Két gyermeket és a feleségét hagyta hátra befejezetlen életművével együtt. 37 éves volt.

A teszt sorsa a Hermann Rorschach halála utáni évtizedben 1923–1936

Hermann Rorschach ráhagyta azt a dilemmát az utódokra, amely a tudományos mérési igényesség és globális intuitív személyközpontú elemzés konfliktusában áll. A zürichi „fellegvárban”, a pszichiátriai klinikán Emil Oberholzer pszichiáter, pszichoanalitikus (Rorschach barátja és kísérletező társa) szinte rutinszerűen alkalmazza a tesztet a klinikai pszichiátriai diagnózis alkotásában (Oberholzer, 1929), Eugen Bleuler professzor

(a szkizofrénia diagnózis megalkotója) támogatja a munkáját. Gyermekeit is vizsgál-tatja. Fiai (Manfred, a professzorutód és Richard) kultúrantropológiai tanulmányo-kat folytatnak egy évtizeddel később a „kultúrafüggetlen” Rorschach-tesztel (Hertz, 1935). A klinikára kerülő orvosok, pszichoanalitikusok szinte belenőnek a pozitív el-fogadottságú teszt kultúrába, a jungi szellemiségbe, a teszt használatba, a „rorschacho-zásba”. Emil Oberholzer pszichiáter képviseli és tanítja a teszt használatát, és közös szerzői megjelöléssel elsőként teszi közzé 1924-ben Rorschach tesztjét angol nyelven (Rorschach és Oberholzer, 1924). Amerikából már 1923-ban megindul az érdeklődés (pl. Levy és Beck, 1931). Német nyelvterületeken főként pszichoanalitikusok között terjed gyorsan a teszt. Alkalmazási módszertana gyarapodik, kvantitatív kidolgozottsá-ga és klinikai diagnosztikai értéke fokozatosan nő. Eugen Bleuler már 1923-ban pozi-tív véleményt fejt ki a teszt pszichoanalitikus gondolkodással való egyeztetetőségéről, információs gazdagságáról (O’Roark és Exner, 1989). A teszt népszerű, divattá válik, a harmincas évekre Magyarországra is eljut. Albert Furrer pl. már 1925-ben pszicho-analitikus optikából elemzi a B válaszok jelentését. Oscar Pfister (1925) az értelmi képességekre és fogyatékosságokra irányuló vizsgálataival kititálja a debilitás és oli-gophrenia jegyeit. Tőle ered a „Do” (mint oligophren Detail) areális jegy, amely ké-sőbb a perceptuális gátlás jegyeként igazolódik. Willi Enke (1927) elsőként ír a teszt-nek a pszichoterápia során a dinamikai folyamatok feltárásában játszott szerepéről, jelentős hasznáról. Ludvig Binswanger (1923) – a pszichoanalitikus – a teszt intrap-szichés dinamikai értékéről diszkutál. Max Müller (1929) a tesztválaszok jelölési ne-hézségeit elemzi, listázza. Javaslatokat tesz az egységesítésre. Hans Zulliger (1932) a tesztnek a nevelési és tanácsadó munkában való jelentőségére világít rá. Összegyűjti a kriminalitás Rorschach-ismérveit, foglalkozik a fiatalok bűnelkövetőkkel és rehabi-litációjukkal. Javaslatot tesz vetíthető csoportos vizsgálat kidolgozására, melyet később megvalósít. Zulligernek köszönhető a Behn–Rorschach-teszt széles körű elterjeszté-se is. Hermann Rorschach hűséges tanítványa, Hans Behn-Eschenburg (1921) még magával Rorschachhal együtt válogatott ki tíz, az eredetivel ekvivalensnek tételezett képet, amelyet a Rorschach kontrolltesztjének, egyben helyettesítő eszközének is szá-nak (Zulliger, 1939). A teszt, melyet röviden Berónak neveztek, megkívánta az ere-detivel való validálást, amit egykor nem végeztek el. Zulliger 500 személy (fiatalok, gyermekek) mindkét tesztel történő vizsgálatával megerősítette, hogy a két teszt ered-ményeinek magasán pozitív együtt járása alkalmassá teszi a Berót, hogy a Rorschach-tesztet helyettesítse, olyan esetekben, amikor a teszt a szabályok értelmében fél éven belül nem ismételhető (Zulliger, 1946). Hans Binder (1932) bevezeti a sötét-világos (hell-dunkel) és akromatikus árnyékolás válaszok jelöléssel kiemelését (ezt mindmáig alkalmazza a Rorschach-gyakorlat), elemzi a hangulati élet és szorongás tesztjellemző-it. Ernst Schneider (1937) Binder által bevezetett sötét-világos jelölésű válaszegységek diagnosztikai értékét mutatja be saját vizsgálatok alapján. Manfred Bleuler (1934) azo-kat a Rorschach-ismérveket gyűjti össze, amelyek a vizsgált személy vonásait mint stabil jellemzőket elkülönítik a folyamatfüggő viselkedési változóktól. Karl Struve (1938) a 14–15 éves kamaszok képzetáramlásának és választípusainak jellemzőit gyűjti össze, és rávilágít a válaszadási folyamat jellegzetességeire.

Berlinben él és dolgozik Bruno Klopfer pszichoanalitikus, nevelési területen nép-szerű szakember, aki később a Rorschach-teszt fő képviselője lesz Amerikában. A náci

hatalomátvétel idején Carl Gustav Jung kezességével kerül Zürichbe, ahol a Pszichotechnikai Intézetben dolgozik. Itt megismerkedik a Rorschach-tesztel. 1934-ben családjával az USA-ba, New Yorkba emigrál (Searls, 2018).

A teszt súlypontjának átkerülése az USA-ba

1922–1924-ben David Levy amerikai pszichiáter-pszichoanalitikus, az USA első „Gyermek Nevelési Tanácsadó Intézetének” igazgatója tanulmányúti évet tölt Zürichben. Behaviorista szemléletű, egyszersmind pszichoanalízist is tanulmányozó szakember. Zürichben gyermekek pszichoterápiáját kívánja tanulmányozni. A klinikán teszthasználatot is tanul, főként a Rorschach-tesztet sajátítja el. Magával viszi Chicagóba, és lefordítja zürichi tanára, Emil Oberholzer Hermann Rorschachhal közösen közölt tanulmányát, amely érdeklődést kelt a szakemberek között. Megírja az első amerikai Rorschach-tankönyvet (Levy, 1924), kanonizálja az eredeti Rorschach-jelölést, angol nyelvre ülteti át a jeleket. Levy követelményként állítja a pszichometrikus rendezést, a teszt validitásának és megbízhatóságának vizsgálatát. Tanítványául fogadja a román emigráns Samuel Becket, aki a Columbián szerzett doktori fokozatot. Beck is két éves tanulmányútra megy Európába (1933–1935), és Zürichben dolgozik a híres Bleuler Klinikán. Chicagóba hazatérve Levynél kutató pszichológusként dolgozik. Beck „Rorschach-központot” alapít, amely a náciizmus terjedése miatt 1934–1936 között az USA-ba emigrált pszichoanalitikusok és pszichológusok bekapcsolódásával jelentős szellemi erőket koncentrálnak. Létrehozza az első amerikai Rorschach-iskolát. Beckkel lép szakmai szövetségre az 1939-ben ugyancsak Amerikába emigráló Emil Oberholzer, a nagy európai tanítómester is. Elvük a hűség Rorschach rendszeréhez, a változtatások kizárása, viszont erősen magas igények a pszichometrizálásra. Beck 1930-ban fejti ki a tesztnek a személyiség vizsgálatában igazolható értékeit (Beck, 1930). 1935-ben megjelenteti az első igényes pszichometriai értékelő tanulmányt a teszt reliabilitásáról, egyszersmind kielezi a vizsályt, bemutatva Klopfer rendszerének gyengéit (Beck, 1935). 1937-ben ismerteti tanulmányában a Rorschach-válaszok, „találatok” értékeit a pszichológiai folyamatok megragadása szempontjából (Beck, 1937a). 1937-ben adja ki a *Bevezetés a Rorschach módszerbe* című monográfiáját az Amerikai Orthopsychiatriai Társaság támogatásával (Beck, 1937b). 1944-ben kiadott alapkönyve tankönyvi bevezetés a módszer használatába. 1945-ben jelenik meg a Rorschach-tesztről írt összegző tankönyve, amelyből a tesztet tanítja (Beck, 1944, 1945). Becknek köszönhető a Rorschach-teszt amerikai útjának legrészletesebb leírása, szemléletében behaviorista tesztológiai hangsúllyal (Beck, 1972). Munkásságában mindvégig az eredeti kanonizált rendszer kutatása, standardok kidolgozása és a pszichometrikus tökéletesítése mellett foglalt állást. Szemléletét bizonyos ortodoxia jellemzi, ellenáll a változtatási (pl. jelölésmódosítási) javaslatoknak.

1934-ben Berlinből Zürichbe, majd onnan New Yorkba emigrál Bruno Klopfer pszichológus, pszichoanalitikus. New Yorkban a „Száműzöttek egyetemén” kezdi tanítani az átmenekített Rorschach-tesztet. Megjelenésével megszületik az ellenlábás Rorschach-iskola, mely másodikként indul, de a gyakorlatban élre tör. Klopfer 1937-től Kurt Goldstein (holisztikus-organizmus szemléletű neuropszichológus) klinikáján

dolgozik Rorschach-elemző szakértőként, majd később, 1940-től a Columbia Egyetem Tanárképző Karán és az Állami Pszichiátriai Intézetben. Tanárként expeditív aktivitással dolgozik, iskolateremtő személyiség. Rorschachozóként ellenpontja Becknek és iskolájának, holisztikus szemlélet, újítási fejlesztési törekvések jellemzik. Híve a minőségi elemzésnek, a kvantitatív oldalra kisebb hangsúlyt helyez, noha nem veti el. Sőt ő maga fejlesztő javaslatokat tesz, a mozgásjegyeket kiterjeszti az állatmozgásokra is, Bindertől eltérően külön értékelési kategóriát ad a fény-árnyék válaszoknak, bevezeti a leírások jegycsoportját, a „különleges jegyek” (későbbi különleges reakciók) közé sorolja. Szakképzésként akkreditáltatja a tesztet, tanítványaival megalapítja a Rorschach Intézetet, és 1936-ban megindítja az első Rorschach-folyóíratot (*The Rorschach Research Exchange*) (Tibon-Czopp és Weiner, 2016). Ebben az évben Klopfer áttekinti a teszt helyzetét, és kifejti a túlzott pszichometrizálás veszélyeit (Klopfer, 1937a). Kiélezi az ellentétet a Beck-iskolával szemben (Klopfer, 1937b), 1942-ben pedig közreadja nagy Rorschach-tankönyvét (Klopfer, 1942).

A két nagy Rorschach-iskola elkülönülten és ellenséges viszonyban dolgozik. Marguerite Hertz, kezdetben Beck tanítványa, később Klopfer-hívő, vállalkozik a békítő szerepére. 1934-ben elkezd a Rorschach-tesztkritériumok kritikus elemzését, a Beck-féle teszt feldolgozási követelményeinek az egybevetését a Klopfer-féle, túlnyomóan globális-intuitív értékeléssel, amelyet kezdetben elutasít (Hertz, 1934). Hatalmas adatgyűjtő munkába kezd, háromezernél több tesztet gyűjt össze. New York-i munkahelyén (Bush Alapítvány) tervezi a standardizálást, tanulmányt közöl ennek menetéről, fázisairól és feladatairól (Hertz, 1939). Eközben felkéri Samuel Becket és Bruno Klopfert, hogy ugyanazon tesztet (melyet ő maga is kiértékel és értelmezett) dolgozzák ki a saját rendszerükben. Az ellenlábások vállalják a vak diagnózisadást. A három értékelésről készült tanulmány (Hertz és Rubinstein, 1939) eredménye meghökkentő, a tesztről készült szakvélemény Hertz szerint „szembetűnő” egyezést mutat a három értékelés eltéréseitől függetlenül is. Hertz bizonyítékai ellenére a két irányzat nem tud összebékülni. 1939-ben a munkáltató Bush Alapítvány csődjét követő gyors felszámolásban „tévedésből” elégetik az összegyűjtött háromezer Rorschach-jegyzőkönyvet, ez megsemmisíti Hertz standardizálási szándékait is. A készülőben lévő könyv kézírata és a tudósno minden dokumentációja a tűz martalékává válik. A Rorschach feldolgozásának két módszere, Becké és Klopferé egyaránt elfogadott marad a gyakorlatban, aszerint, hogy ki melyik iskola tanítványa. New Yorkban a Columbia Egyetem klopferista marad (Searls, 2018).

Ez időben az emigráns pszichológusok és pszichiáterek közül 1935-ben kiemelkedik Zigmunt Piotrowski lengyel származású pszichiáter munkássága is, aki 1936-ban publikál első ízben, mint neurológiai érdeklődésű Rorschach-kutató szakember. Az organikus idegrendszeri károsodások vizsgálata foglalkoztatja elsősorban, és azokat a tesztyegyeket kívánja feltárni, amelyek mérhetővé teszik az irreverzibilis mentális károsodást (Piotrowski, 1936). 1937-ben a teszt élménytípusának változatait és ezek jelentésének értelmezési határait elemzi (Piotrowski, 1937). Később, 1957-ben a „perceptanalízis” kidolgozásával önálló iskolát hoz létre a Rorschach-kultúrában. Szakértőjévé válik az organicitás megállapíthatóságának, tevékenysége originális területe a Rorschach-teszt-feldolgozási és -elemzési rendszereknek (Piotrowski, 1957).

A Rorschach-teszt észleléslélektani összefüggéseinek tisztázása szempontjából megemlíthető Ernest Schachtel (1943) munkássága is ezekből az évtizedekből. Schachtelt szinte a Rorschach-univerzum filozófusának tekinthetjük. Becket szűk látókörűnek, Klopfert pedig homályosnak, elméletileg kevésbé világosnak tartotta. Az 1939-ben született projekciós magyarázó elvvel sem értett egyet. Kérdése a teszt lényegi információjának mibenlétére irányult. Mi fontosabb? A vizsgálati személy által kimondott szavak, azok jelentése vagy azok a dolgok, amelyeket lát. Szerinte a pszichológus feladata az észlelési folyamatok elemzése, és az a fontos, amit és ahogyan a személy lát. Ha ezen túllépünk, és transzformált számadatok visszafejtésén át adunk magyarázatot a személyiségről, akkor az meddő technika, és távol áll attól az embertől, akit meg akarunk ismerni. Gestaltpszichológiai szemléletű észleléslélektani munkásságában az egyensúly, a vízszintes és függőleges szimmetria, az ábrák rendezettsége, avagy töredezettsége, világossága, sötétsége, alaki, nagysági, az észlelő számára adott vizuális tulajdonságai és eme gestaltok mint észleléselmények kiváltott pszichobiológiai hatásai kerültek a középpontba, tanulmányaiban e vonatkozásban foglalkozott a teszttel (Schachtel, 1943). Saját elemzési rendszert nem alkotott.

A harmincas évek végének jeles amerikai (nagyrészt emigráns) Rorschach-szakértői, Benjamin, Binder, Bleuler, Booth és Hertz (1937) együtt vitatták meg a Rorschach-teszttel kapcsolatos problémákat, amelyeket közös tanulmányukban fejtettek ki. A nézetek hasadása ellenére az interpretációs felelősségben tudtak közös nevezőre jutni. Megállapították, hogy a teszt az eltérő feldolgozási módszerek ellenére (és felett) valid a klinikai kórformák (neurózis, pszichózisok, szkizofrénia, valamint az organikus idegrendszeri alapokon kialakuló mentális deteriorizációk) megragadására. Képes a személyiségről érvényes megállapításokat alkotni.

Az amerikai tömegkultúrába behatoló európai – döntően pszichoanalitikus szemlélet, gondolkodás és módszertan iránt egyre nagyobb érdeklődés mutatkozott. A pszichoanalitikus fogalmak, a tudattalan, elfojtás stb. népszerűvé váltak. A terápiás gyakorlat terén szinte divathullám indult. A Rorschach elterjedésében nagy áttörés Sarah Lawrence és Ruth Munroe-Erickson pszichológusok (1940) munkássága, akik a nevelés és tanácsadás területén terjesztik el a módszert. Alkalmasság vizsgálatok ezreire kerül sor (Munroe, 1941). A teszt a nevelés, klinikai alkalmazás, pályaalkalmassági vizsgálatok és a forenzikus pszichológia területén egyaránt a szakmai protokollok részévé válik, a tesztelés vizsgálati normává lesz.

Mindmáig ható, paradigmatis jelentőségű esemény volt 1939-ben a projekció fogalmának bevétele a strukturálatlan ingereket alkalmazó tesztek nevébe („projektív tesztek”). Lawrence Frank (1939) adja az elnevezést, megkülönböztetve a fogalmat az analitikus „feszültségelhárító kivetítés”-től. A projektív jelző mint a strukturálatlan ingerhelyzeteket szubjektív módon értelmező művelet futótűzként terjed a szakmai szóhasználatban, noha a Rorschach terén kezdetben nincs általános elfogadottsága. (Fentebb utaltunk Ernest Schachtel munkásságára, aki a fogalmat feleslegesnek tartotta, más – gestaltlélektani – elvekkel közelített az értelmetlen foltok jelentésadási folyamatához.)

Az 1934–1942 közötti években a kulturális antropológia is „felfedezi” a Rorschach-tesztet. Felemerül a kérdés, hogy alakítja-e a kultúra a személyiséget, megindul az

etnikai és kulturális különbségek tanulmányozása. Abram Cardiner, Ruth Benedict, a Bleuler fivérek Alori népének „tesztelésével”, Hallowell a Szamoa szigeti vizsgálatokkal, valamint az elszigetelten élő indián odzsibvéknél gyűjtött tesztanyagok mind azt igazolták, hogy a Rorschach valóságos „szellemi röntgenkészülék”, és a kultúra szignifikánsan képes alakítani a személyiséget (Searls, 2018).

*A második világháborútól a hetvenes évekig:
a teszt fénykora és alkonya (1941–1970)*

Az 1941 szeptemberében kitörő második világháború, a katonai mozgósítás parancsa szükségessé teszi a katonai alkalmassági szűrővizsgálatokat. Ruth Munroe (1941) kidolgozza a szűrési technikát. A Rorschachban is leegyszerűsítésre törekednek. Molly Harrower kidolgozza a tízes válaszkínálati szériákon alapuló Rorschach-tesztvizsgálati rendszert. Ezt használják a háború alatt, később még az ellenséges Japán is átveszi, alkalmazza. Mivel az eljárás csoportosan alkalmazható, egy év alatt rohamosan elterjed az üzleti életben és az oktatás területén is (Harrower-Erickson, 1943). Sajátos, hogy 1942-ben jelenik meg Rorschach eredeti, 1921-es műve is hiánytalanul, a teljes előtanulmánnyal együtt, noha a gyakorlat már túlnőtt rajta (Rorschach, 1942). Ez évben adja ki Bruno Klopfer azt a legfontosabb Rorschach-kézikönyvét, amelyre a módszer tanítását alapozza (Klopfer, 1942). A háború végé felé, 1944-ben az amerikai tesztcultusz tetőzik. Húszmillió amerikainál hatvanmillió tesztvizsgálatot végeznek el. A pszichiátriai gyakorlatban a Rorschach a leggyakrabban alkalmazott vizsgálat (Bleuler, 1952). Orvosok nevezik el ez idő tájt a Rorschachot a tesztek királynőjének. A pszichológusok igyekeznek az alkalmazást megtanulni, a hozzáértésnek magas presztízse van. Ruth Bochner és Florence Halpern (1942) a New York-i Bellevue kórház pszichológusai ennek az igénynek a kiszolgálására adják ki minden idők legsikeresebb Rorschach-kézikönyvét, amely óriási népszerűsége tesz szert. A háború végeztével a NIMH (National Institute of Mental Health) 1946-os új mentálhigiénés törvénye nyomán a hazatérő több millió veterán readaptációja új feladatként jelenik meg. Nagy volumenű pszichológusképzés indul, a szakemberek a vizsgálatot a standard protokoll részévé teszik (Reisman, 1976).

A második világháborús náci bűnösök 1945-ben megkezdődő nürnbergi pere, Göring, Hess, Streicher börtönben történő vizsgálata a reflektorfényt a Rorschachra is ráirányítja. Kelley (Rorschach-szakértő) és Gilbert szakemberek vizsgálatán van ekkor a világ szeme (Kelley és Klopfer, 1939). A fő kérdés társadalom-lélektani gyökerű: milyen az egyén szerepe és felelőssége a történelemben. Később 1960-ban Székely István Jeruzsálemben az Eichmann-per során hét ízben vizsgálja Eichmannt. A kutatók összegző megállapításaiakkal cáfolják, hogy létezne náci személyiség, de egyetértően állítják, hogy a konformitás, a normaparancs felülírhatja az erkölcsi erőket, és felmentheti az egyént a felelősség terhe alól. Az önreflexió hiánya és a kaméleon reagálási készség jellemzi a „normális erőszaktevőt”. Hannah Arendt következtetései egybevágnak a Milgram-kísérlet konklúziójával, a „normális” ember is lehet gyilkos, ha nincs erkölcsi irányítójuk, ha a felelősséget valaki átveszi tőle, és normakövetően viselkedhet. (Bővebben lásd Arendt, 2000.)

A negyvenes évek végétől kezdve a Rorschach-módszer szemléleti megközelítésében és gyakorlatában új eljárások jelennek meg. Ilyen „irányzati” jelentőségű David Rapaport (1945) és Roy Schafer (1954) pszichoanalitikus alapokon nyugvó tartalom- és narratív folyamatlemező módszere. A Rorschach-próba „jelölésmentes” és számításokat mellőző kvalitatív interpretációs eljárása az USA-ba emigrált magyar pszichológusnak, a bostoni „egopszichológus” Rapaportnak és a tesztűjítő pszichoanalitikus Schafernek, a New York-i Columbia Egyetem pszichoanalitikus képzési és kutatási professzorának a közös munkája nyomán terjed el pszichoanalitikus körökben (Sandler, 1955). A mélylélektani és a narratív pszichológiai megközelítés (mit, hogyan mondunk el) összekapcsolásán alapuló elemzési mód az „élettörténet-szövés” analógiájára a Rorschach-textust összefüggő narratívumként kezeli. Rapaporttól ered a mindmáig használatos, a X. táblán adott „utolsó záró válasz” prognosztikai üzenetként értelmezése.

Ezen időszakban módszertani szempontból különleges jelentőségű Mérei Ferenc munkássága, aki 1947-es tanulmányában a táblák felszólító jellegéről kifejtett gondolataival „kijutott a világba”, a kérdéskörrel foglalkozó pszichodiagnoszták számára új látásmódot és a lewini dinamikai szemléletű gondolkodást mutatta be (Mérei, 1947, 2002). Munkája Stephan Neiger közvetítésével vált francia és angol nyelvterületen ismertté (Neiger, 1959). Stephan Neiger Kanadába emigrált magyar pszichológus, aki a teszt sokféle klinikai diagnosztikai skáláját dolgozta ki. A „szkizofrénia-skála” (Neiger, Slemon és Quirk, 1961), a pszichotikus regresszió skálája (Neiger, Slemon és Quirk, 1965) a magyar Rorschach-gyakorlatban is alkalmazásra került. Neigernek Atkinsonnal és Quarringtonnal közös munkája 1981-ben a Rorschach-teszt „félelem-fóbia” jegyeinek kidolgozása.

Neiger négykötetes Rorschach-monográfiájában (amelyből a negyedik kötet érhető el) komprehenzív módon összegzi az előző évtizedekben felhalmozódó tesztgyakorlati ismereteket. Foglalkozik a „felszólító jellegek” témájával is. Saját rendszerét a magyar Mérei Ferenc munkáival ötvözve alakítja ki (Neiger, 1959). Személyes kapcsolatot ápol Méreivel és számos magyar Rorschach-elemzési tudásnak a kanadai elterjesztőjévé válik. Szemléletében fontos szerepet kap a táblák mint egyedi felszólító ingerhelyzetek gondolata, egyszersmind helyt ad a schachteli narratív, történeti, reakciószekvenciákban gondolkodó értelmezési módnak is.

1956-ban jelenik meg Franziska Minkowska, lengyel menekült, francia gyermek-klinikus „beleélésközpontú” új értékelési módszere, amelyet szkizofrén betegek tanulmányozása alapján dolgozott ki (Minkowska, 1956). Svájcban kedvező fogadtatásra talál, hazánkba is eljut. Mérei Ferenc bravúrosan használja, de hivatalosan nem tanítja, sőt védi a rorschachozókat az intuitív-globális módszer használatától (Mérei, személyes közlés). Ma is úgy hívjuk e technikát: „minkovszkázás”, amit a Mérei-tanítványok és azok tanítványai – így e szerző is – valójában tudnak.

Sigmund Piotrowski Rorschach-szakértő is 1957-ben ér el munkásságának csúcsára, közzéadva perceptanalízisét az organicitás és differenciáldiagnosztika értékes módszertanával (Piotrowski, 1957).

1950 és 1960 között újabb kritikai hullám indul meg a tesztre vonatkozóan. Ennek egyik „tünete” Holtzman kanadai pszichiáter tesztmegújítási, „Rorschach-meghaladási” kísérlete. Holtzman korrigálni kívánta a Rorschach-próba „gyengéit”, analóg képsorozatot dolgozott ki, és erősen szabványosította a jelölést, le redukálta huszonkét

adat rögzítésére, úgymint táblánkénti reakcióidő, areák, forma, szín, árnyékolás és mozgásjelek, tartalmilag pedig csak öt kategóriára, például szorongás, agresszió és így tovább. Holtzman és munkatársai az Inkblot Testet 1961-ben adták közzé mint analóg és alternatív személyiségvizsgáló projektív eljárást (Holtzman, Thorpe, Swartz és Herron, 1961). A teszt iránti érdeklődés nagyrészt annak köszönhető, hogy már a nagy tesztkönyvekben is (pl. Rapaport, Merton és Schafer, 1946) rendre jelentek meg a Rorschach-hal kapcsolatos kritikák, kételyek, elmarasztalások. Az 1952–1953-ban induló új folyóirat (*Rorschachiana*) is egyre több kritikus hangvételű tanulmányt közölt: a teszt túldiagnosztizál, sok a téves megállapítása, szentírásaként kezelik, a globális intuitív elemzés igen sok hibához vezet, szubjektív elfogultságok tapasztalhatók. Kétféles a validitása, alacsony a megbízhatósága. A megjelenő új MMPI kérdőíves személyiségleltár módszere üstökösként robban be a pszichiátriai használatba. Ezzel megszületett a nagy rivális. A hatvanas évek végén induló pszichofarmakon forradalom is a pszichológiai módszerek trónfosztásához vezet. A gyógyszerrel gyógyítás csökkentette a „pszichobeavatkozások” iránti igényt. A Rorschach klinikai presztízse csökkent, Arthur Jensen 1965-ös kritikája a tesztet súlyosan detronizálta (Jensen, 1965).

A teszt csillaga lehanyatlott, a Rorschach (más, egyszerűbb kérdőíves eljárások, főként az MMPI előtérbe kerülésével párhuzamosan) a mellőzött tesztek sorába került.

*A Rorschach-teszt újjászületése,
a szintézisreemtő John Exner munkássága (1970–1995)*

John Exner pszichológus (1928–2006) klinikai pszichológiából a cornelli Trinity Egyetemen doktorált. Pályájának hatalmas műve a Rorschach-teszt „újjáélesztése”. A hatvanas évek elején veti bele magát a Rorschach-teszttel való foglalkozásba. Ekkortól a Long Island University klinikaipszichológus-képzésének vezetője. Pályája során a Rorschach-teszt rehabilitációját, presztízisének újrateremtését tekinti küldetésének. Magánpraxisában az észak-karolinai Ashville-ben is nemzedékeket tanít meg a teszt használatára. Motivációja a teszttel kapcsolatos módszertani, értékelési-értelmezési eklekticizmus, a beragadt Beck–Klopfer ellentét, az eltérő rendszerek közti kapcsolat hiánya erősíti és viszi a „nagy békítő és megújító” szerepe felé. Megpróbálta összekapcsolni a különféle értékelési rendszereket, felmérve, melyek alkalmasak egy komprehenzív, új rendszerbe való illesztésre. A hatalmas vállalkozás első eredménye az 1969-ben, majd öt év múlva, 1974-ben ismét kiadott *The Rorschach Comprehensive Systems* című alapmű volt (Exner, 1974), amely áttekinthetővé tette a különféle, gyakorlatban használatos Rorschach-értékeléseket. Évtizedes munkával dolgozta ki új normatív kritériumait és értékelési irányelveit. 140 alapvető diagnosztikai képletet alkotott, és igazodott a DSM pszichiátriai-nozológiai protokollhoz. 65 fontos klinikai és személyiségi mutatóval dolgozott, jelölési rendszerét szabályozottság, erős számszerűsítettség és standardizáláson alapuló hitelesítés jellemzi. Több ezer Rorschach-vizsgálat és hatalmas minta alapján standardizálta, pszichometrizálta, és a korábbi viták fölé emelte a teszt értékét. Egybevetésre az MMPI tesztet is felhasználta, amely 1975-re a leggyakrabban alkalmazott személyiségvizsgálattá vált (Reisman, 1991). A teszt feldolgozását tökéletesítő eredményeit könyvének újabb kiadásában közölte. 2002-ben jelent meg

komprehenzív rendszerének negyedik kiadásához kapcsolódó munkafüzete, az a módszertani kötet, amely a teszt tanításának kompendiumává, legfőbb kézikönyvévé vált (Exner, 2002). Az új rendszer rövid idő alatt meghódította a Rorschach-gyakorlatot, csupán a Klopferhez hű New York, a Columbia Egyetem nem vette át az Exner-rendszer tanítását. Már 1976-ban megindult a komprehenzív rendszer számítógépes felhasználásának kidolgozása is: 586 orvostanhallgató Rorschach-válaszainak tartalomelemzése alapján munkált ki egy, az eredményt írásban is szolgáltató automata értékelőrendszert, de Exner később tanulmányban tiltakozott nyitott rendszerének lefagyasztása és mechanizálása ellen (Exner, 1987). 1985-re a komprehenzív rendszer használata robbanásszerűen elterjedt. A teszt validitás-, reliabilitásvizsgálata, standardizálása minden tudományos igényt kielégített. Piotrowski, Sherry és Keller (1985) szerint világszerte hatmillió alkalmazás volt detektálható, az USA-ban évente több százezer. Az MMPI-jal való versenyben a Rorschach lett a befutó. Ez az év volt a komprehenzív rendszer diadalmenetének éve. 1982-re Exner elkészítette a comprehensive system gyermekek számára alkalmazható formáját, és kiadta új könyvét (Exner és Weiner, 1982), amelyet 1995-ben bővített, átdolgozott formában ismét megjelentetett. 1989-ben, majd 15 évvel későbbi, azonos című írásában ismét erősen foglalkoztatta a projekció folyamatának értelmezése, kutatása. 1996-ban jelenik meg Handler áttekintő tanulmánya, amelyben a comprehensive system történetét nyomon kísérve összegzi a rendszer értékeit és kitapintható hiányosságait (Handler, 1996).

Támadások tüzeiben, az új teszt (R-PAS) születése (1996–2015)

1995-től a tömegesedő teszthasználat nyomán felbukkannak az új problémák, a validitás kérdése ismét előtérbe kerül. Foster és Cone (1995) a klinikai vizsgálatok területén erősen számonkérlik a validitás bizonyítását, ugyanis az igazságügyi klinikai alkalmazásban egy félrediaosztizált eset kapcsán támadások indulnak a teszt ellen. Ez időben a klinikai pszichológusokra nehezedő, kényszerítő jogrendi változások és a piaci erők egyre inkább az igen–nem állapotdiagnózisokat követelték meg, gyors állásfoglalások igényével. Ennek értelmében nincs szükség finom minőségi elemzésekre. Botrányok, perek keletkeztek, feléledt a vita a vizsgáló rendszer információs értéke, megbízhatósága és a kiértékelő szubjektivitásának hibalehetőségei körül. 1990-re már kétszer annyian használtak Exner-értékelést, mint ahányan Klopfer vagy Beck rendszerét. 2000-re a Rorschach visszakerült a második leggyakrabban alkalmazott teszt rangjára (Camara, Nathan, Puente, 1998). Az Amerikai Pszichológiai Társaság (APA) már 1998-ban intenzíven foglalkozott a kutatási és a professzionális teszthasználat szabályozási kérdéseivel, amelyekre visszautalva Camara, Nathan és Puente 2000-ben írt tanulmányukban a gyakorlat vizsgálóeszközeinek tisztaságát követelték. Az ez irányban meginduló kutatások, így Gregory Meyer Rorschach faktorstruktúra-elemző munkája (Meyer, 1992), a Rorschachnak az MMPI-jal történő validálása (Meyer, 1997), sőt a Rorschach-terminológia feleslegessé váló objektív versus projektív jelzőinek meghaladási törekvése (Meyer és Kurtz, 2006) a teszt további használatához fogalmi, elnevezésszerű és szemléleti változtatást követelt meg. Wood, Nezworski és Stejskal (1996) kritikai felülvizsgálatnak vetették alá a Rorschach-tesztet, és számos pszichometriai kritikával

illették. Viglione (1999) tanulmánya a kutatási eredményekre alapozottan egyenesen megkérdőjelezte a Rorschach használhatóságát, Viglione és Hilsenroth (2001) pedig kiélezetten vetették fel, hogy melyek is a Rorschach-tesztre vonatkozó tények, mik a fikciók, és milyen jövője várható a tesztnek. Ez a kritikus szemlélet egyre inkább eltávolodott Exner átfogó, holisztikus személyiségvizsgáló rendszerének megerősítésétől. A radikalizálódás nyomán 1997-ben Exner felállított egy Rorschach Tesztkutató Bizottságot (Rorschach Research Council). Gregory Meyer volt az elnök, a bizottság hat tagból állt. Feladatuk a teszt pszichometriai megerősítése, tökéletesítése, a hibakorrektúra és a fejlesztés volt. Metaelemzést indítottak (Mihura, Meyer, Dumitescu és Bombel, 2012), a 65 Exner-változót is szigorú elemzésnek vetették alá. Egyharmadnyi változó esett ki a rendszerből. A bizottság elkezdte kidolgozni a kognitív fogalmi alapokra helyezett „Rorschach teljesítménymérő rendszert”, amely az R-PAS elnevezést kapta (Rorschach Performance Assessment System). Ezt a rendszert mutatta be Meyer és Eblin 2012-ben.

1998-ban Exner életműdíjat kapott a teszt „feltámasztásáért”, ugyanakkor már a következő évben, 1999-ben támadás érte Howard Garb részéről, aki felfedezett az 1989-es nagy standardban egy hatalmas adatbeviteli hibát, amellyel kétségbe vonta a rendszer diagnosztikai értékelő megbízhatóságát (Garb, 1999). Garb a teszt használatának felfüggesztésére, klinikai használatának moratóriumára tett javaslatot. A moratórium életbe léptetésére irányuló szándék ugyan nem érte el célját, de megtépázta az Exner-rendszer nimbuszát. Wood, Nezworski és Garb (2003) továbbra is kétségbe vonták a Rorschach információs igazságértékét. Keresték a kontroverzió gyökereit (Garb, Wood, Lilienfeld és Nezworski, 2005). A bizottság folyamatosan dolgozott, Exner az újabb eredményekről már 2003-ban kognitív terminológiát használva számolt be. 2005-re érte el az új rendszer az elfogadott pszichometriai alkalmassági bizonyítást és megerősítést: a bizottság által „megtisztogatott” és leegyszerűsített új rendszer megszabott válaszszámmal dolgozik, egyszerű jelölési követelményeket tartalmaz, online elérhető, tandíj ellenében beiratkozhat a tanuló, és online le is vizsgálhat, megszerelve az új rendszeralkalmazási jogosítványt. Ez ma a „tökéletesített” Rorschach-szisztéma, az R-PAS, melyet a hazai gyakorlat szinte nem is ismer, azonban ezt vélik a jövő Rorschachjának. Joni L. Mihura, a rendszer egyik alkotója 2013-ban jelentette meg tanulmányát az új teszt validitási eredményeiről (Mihura, 2013). Ez a módszer folyamatos fejlesztés alatt áll, számos kutató vesz részt a fejlesztésében (Dean, Viglione, Perry és Meyer, 2007). A Rorschach-teszt körüli vita okafogyottá vált. Bekövetkezett a megnyugvás, a kritikai hangok lecsendesültek. Az eredeti, korábbi, sokak által használt, begyakorolt Exner-szisztéma is tovább él, hozzáértő képviselői tovább használták, és az új R-PAS is törekedett önmagát népszerűsíteni.

2006-ban Exner meghalt. Saját rendszerét zárolták, a 2003-ban elért újraterjesztési folyamat nyomán a „régis Exner” rendszer tovább élhet, benne változtatások nem engedélyezettek. A teszt védett, a neve (komprehenzív rendszer) is oltalom alatt áll, noha számtalan jogsértés történt következmények nélkül. A gyakorlat, főként a klinikum ma is ezt preferálja. Az egyszerűsített és tökéletesített, teljesítményelvű Rorschachot lényegileg a gyakorlat még nem fogadta be, mert nem ismeri, holott az Egyesült Államokban a rendőrségi pszichológiai gyakorlatba is integrálták. Az R-PAS kevésbé ismert, létrejöttével viszont a Rorschach-teszt körüli viharok elültek. A New York-i

Columbia Egyetem az R-PAS-kutatás és -tanítás központja. Borstein (2012) szerint az új Rorschach a 21. század személyiségmérési módszertanának modelljét képviseli. Ennek ellenére a gyakorlat még a „régí Exner-rendszert” preferálja. Éppen jelentősége okán, és azért, mert magunk kapcsolódunk a Columbia Egyetem R-PAS oktatásához és a magyar adatgyűjtéshez, az R-PAS ismertetésével e kötetben külön tanulmányban behatóan foglalkozunk.

A pszichológiai terepeken folyó csaták, viták mögött a Rorschach-tesztnek csendben kibontakozott egy szinte tisztán pszichoterápiás, dinamikai szemléleti keretekben történő alkalmazási és értelmezési módszere. Ez Stephen Finn pszichoterapeuta nevéhez fűződik. Az úgynevezett „Collaborative Therapeutic Assessment” (CTA) rendszerben a kliens/páciens által adott válaszok együttes elemzése, jelentésük megfejtése zajlik, terápiás diádikus keretek között. A vonatkoztatási pont a páciens élete, amelyre reflektáló, tudattalan lelki közléseknek fogják fel a válaszokat. Pszichoanalitikus körökben preferált ez a sajátos „terápiás folyamatvezetés, a Rorschach-tesztválaszok közös megfejtésével (Finn és Tonsager, 1997). A teszt pszichoanalitikus szemléletű felhasználása egyebekben sokkal gyakoribb, mint ahogyan ez a publikációkból kitűnhet. Lerner 1998-as tanulmánya távlatos jövőbeli perspektívába helyezi a tesztet a pszichoanalitikus, intrapszichikus pszichodinamikai gondolkodás és a személyiség szerveződés megértési kereteiben (Lerner, 1998). Elismert skálamódszerek segítik pl. a pszichoanalitikus fogalmak szerinti gondolkodásban a tesztnek az „én”-re, énszerveződésre, objektrelációkra, elhárító mechanizmusokra, projektív identifikációra és számos intrapszichés jelenségre vonatkozó mérési ajánlásait. Így pl. széles körben elterjedt Urist elemzési módszere, amely skálarendszerű mérést tesz lehetővé a tárgykapcsolati érettség szintjeire vonatkozóan (Urist, 1977).

Ma itt tart a Rorschach-próba élete. Jövőjét ugyanarra a konfliktusra és ennek szakmai kezelési eredményeire kell bízunk, amely a teszt eddigi életét végigkísérte. Bízunk a két irány kölcsönösen egymást toleráló jövőjének elérésében. A globális intuitív szemlélet bediffundálhat az értelmező munkába, azonban nem határozhatja meg azt. A pszichológia szakterülete a pszichometrikusan „tisztá” módszertan mellett foglal állást, ez határozza meg a magyar klinikai gyakorlatot is.

IRODALOM

- Akava, N. (2012). *Subject in Motion: Life, Art, and Movement in the Work of Hermann Rorschach*. New York, London: Routledge.
- Arendt, H. (2000). *Eichmann Jeruzsálemben*. (Ford.: Mesés Péter) Budapest: Osiris Kiadó.
- Beck, S. J. (1930). Personality Diagnosis by Means of the Rorschach Test. *American Journal of Orthopsychiatry*, 1(1), 81–88.
- Beck, S. J. (1935). Problems of Further Research in the Rorschach Test. *American Journal of Orthopsychiatry*, 5(2), 100–155.
- Beck, S. J. (1937a). Psychological Process in Rorschach Findings. *Journal of Abnormal Social Psychology*, 31(4), 482–488.
- Beck, S. J. (1937b). *Introduction to the Rorschach Method. A manual of personality study*. New York: American Orthopsychiatric Association Monograph, no1.
- Beck, S. J. (1944). *Rorschach's Test Vol 1. Basic Processes*. New York: Grune and Stratton.

- Beck, S. J. (1945). *Rorschach's Test Vol 2. A variety of persollality pictures*. New York: Grune and Stratton.
- Beck, S. J. (1972). How the Rorschach Came to America. *Journal of Personality Assessment*, 36(2), 105–108.
- Behn-Eschenburg, H. (1921). *Psychische Schüleruntersuchungen mit dem Formdeut-versucht*. Bern, Leipzig: Ernst Bircher.
- Benjamin, J. D., Binder, H., Bleuler, M., Booth, C. G., & Hertz, M. R. (1937). Discussion on „Some recent Rorschach Problems”. *Rorschach Research Exchange*, 2, 43–47.
- Binder, H. (1932). *Die Helldunkel-deutungen im psychodiagnostischen Experiment von Rorschach. Zugleich ein Beitrag zur theoretischen Begründung des Experiments*. Zürich: Orell Füssli.
- Binswanger, L. (1923). Bemerkungen zu Hermann Rorschach's Psychodiagnostik. *Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse*, 9(4), 512–523.
- Bleuler, M. (1934). Der Rorschach-Versuch als Unterscheidungsmittel von Konstitution und Prozeß. *Zeitschrift für gesamte Neurologie und Psychiatrie*, 151(1), 571–578.
- Bleuler, M. (1952). After Thirty Years of Clinical Experience With the Rorschach Test. *Rorschachiana*, 1(1), 12–24.
- Bochner, R., & Halpern, F. (1942). *The Clinical Application of the Rorschach Test*. New York: Grune and Stratton.
- Borstein, R. F. (2012). Rorschach Score Validation as a Model for 21st Century Personality Assessment. *Journal of Personality Assessment*, 94(1), 26–38.
- Camara, W. F., Nathan, J. S., & Puente, A. E. (1991). *Psychological Test Usage in Professional psychology. Report to the APA Practice and Science Directorates*. Washington DC: American Psychological Association.
- Camara, W. F., Nathan, J. S., & Puente, A. (2000). Psychological Test Usage: Implications in professional psychology. *Professional Psychology: Research and Practice*, 31(2), 141–154.
- Dean, K. L., Viglione, D. J., Perry, W., & Meyer, G. J. (2007). A Method to Optimize the Response Range while Maintaining Rorschach Comprehensive System Validity. *Journal of Personality Assessment*, 89(2), 149–161.
- Ellenberger, H. (1954). The life and work of Hermann Rorschach (1884–1922). *Bulletin of the Menninger Clinic*, 18, 173–219.
- Enke, W. (1927). Die Bedeutung des Rorschachschen Formdeutversuches für die Psychotherapie. *Zeitschrift für gesamte Neurologie und Psychiatrie*, 108(1), 645–674.
- Exner, J. (1974). *The Rorschach: A Comprehensive System*. Vol. 1. New York: Wiley.
- Exner, J. (1987). Computer Assistance in Rorschach Interpretation. *British Journal of Projective Psychological Assessment*, 32(2), 2–19.
- Exner, J. E. (2002). *The Rorschach. A Comprehensive System. Vol I. Basic Foundations*. New York: Wiley.
- Exner, J. E. (2003). Searching for Projection in the Rorschach. *Psychological Assessment*, 15(3), 520–536.
- Exner, J. E., & Weiner, I. B. (1982). *The Rorschach: A comprehensive system: Assessment of children and adolescents*. Vol. III. New York: Wiley.
- Finn, S. E., & Tonsager, M. E. (1997). Information Gathering and Therapeutic Models of Assessment. Complementary Paradigms. *Psychological Assessment*, 9(4), 374–385.
- Foster, S. C., & Cone, J. D. (1995). Validity Issues in Clinical Assessment. *Psychological Assessment*, 7(3), 248–260.
- Frank, L. (1939). Projective Methods for the Study of Personality. *Journal of Psychology*, 8, 389–413.
- Furrer, H. (1925). Über die Bedeutung der „B” im Rorschachschen Versuch. *Imago*, 11(1–2), 58–83.

- Garb, H. N. (1999). Call for a Moratorium on the Use of the Rorschach Inkblot Test in Clinical and Forensic Settings. *Assessment*, 6(4), 313–320.
- Garb, H. N., Wood, J. M., Lilienfeld, S., & Nezworsky, M. T. (2005). Roots of the Rorschach Controversy. *Clinical Psychology Review*, 25(1), 97–118.
- Gazzaniga, M. S., & Sperry, R. W. (1974). A nyelv az agyféltekék ideg-összeköttetésekének átvágása után. In Pap M. (szerk.), *A nyelv keletkezése* (pp. 139–162.). Fordította Pap Mária, Radics Katalin, Terts István. Budapest: Kossuth Kiadó.
- Gurvitz, M. (1951). A forerunner of Rorschach. *Journal of Consulting Psychology*, 15(2), 120–121.
- Handler, R. (1996). John Exner and the Book that Started it All: a Review of the Rorschach System. The Rorschach Assessment. *Journal of Personality*, 66(3), 650–658.
- Harrower-Erickson, M. R. (1943). A Multiple Choice Test for Screening Purposes. For Use with the Rorschach Cards or Slides. *Psychosomatic Medicine*, 5(4), 331–341.
- Hens, S. (1917). *Phantasieprüfungen mit formlosen Klecken bei Schulkindern*. Medizinische Dissertation. Universität Zürich.
- Hertz, M. R. (1934). The Reliability of the Rorschach Ink-Blot Test. *Journal of Applied Psychology*, 18(3), 461–477.
- Hertz, M. R. (1935). The Rorschach ink-blot test: historical summary. *Psychological Bulletin*, 32(1), 33–66.
- Hertz, M. R. (1939). On the Standardization of the Rorschach Method. *Rorschach Research Exchange*, 3(3), 120–133.
- Hertz, M. R., & Rubinstein, B. B. (1939). A Comparison of Three 'Blind' Rorschach Analyses. *American Journal of Orthopsychiatry*, 9(2), 295–314.
- Holtzman, W. H., Thorpe, J. S., Swartz, J. D., & Herron, E. W. (1961). *Inkblot perception and personality*. Austin, University of Texas Press.
- Jensen, A. (1965). Review of the Rorschach Inkblot Test. In Krisen, B. O. (ed), *Sixth Mental Measurements Yearbook* (pp. 501–509.). New York: Gryphon Press.
- Jung, C. G. (1919). Instinct and the Unconscious. *British Journal of Psychology*, 10(1), 15–23.
- Kelley, D., & Klopfer, B. (1939). Theory and Technique of Rorschach Interpretation. *Rorschach Research Exchange*, 3(4), 159–194.
- Klopfer, B. (1937a). The Present Status of the Theoretical Development of the Rorschach Method. *Rorschach Research Exchange*, 1(5), 142–147.
- Klopfer, B. (1937b). The Technique of the Rorschach Performance. *Rorschach Research Exchange*, 2(1), 1–14.
- Klopfer, B. (1942). *The Rorschach Technique. A Manual for a Projective Method of Personality Diagnosis*. New York: John Wiley.
- Kronfeld A. (1922). Appreciations of Rorschach's Work. Early Reviews of Psychodiagnostics. *Zeitschrift für angewandte Psychologie*, 20, 290–293.
- Lawrence, S., & Munroe, R. (1940). The Use of the Rorschach Method in the US. *Rorschach Research Exchange*, 4(3), 107–130.
- Lerner, P. M. (1998). *Psychoanalytic Perspectives on the Rorschach*. New York, London, Hillsdale: Analytic Press.
- Levy, D. (1924). *The Rorschach Test and the Personality Diagnosis*. Yonkers on Hudson, New York, World Book.
- Levy, D., & Beck, S. J. (1931). The Rorschach test in manic depressive psychosis. Vol. XI. *Research Publications of the Association for research in nervous and mental diseases*. Baltimore, Williams and Wilkins. 167–181.
- Meyer, G. (1992). The Rorschach's Factor Structure. A Contemporary Investigation and Historical Review. *Journal of Personality Assessment*, 59(1), 117–136.

- Meyer, G. J. (1997). On the Integration of Personality Assessment Methods: The Rorschach and MMPI. *Journal of Personality Assessment*, 68(2), 297–330.
- Meyer, G. J., & Kurtz, J. E. (2006). Advancing Personality Assessment terminology: Time to Retire „objective” and „projective” test descriptors. *Journal of Personality Assessment*, 87(3), 223–225.
- Meyer, G. J., & Eblin, J. J. (2012). An Overview of the Rorschach Performance Assessment System (R-PAS). *Psychological Injury and Law*, 5(2), 107–121.
- Mérei F. (1947). A Rorschach táblák felszólító jellege. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 16(3–4), 115–125.
- Mérei F. (2002). *A Rorschach próba*. Budapest: Medicina Könyvkiadó Zrt.
- Mihura, J. L., Meyer, G. J., Dumitescu, N., & Bombel, G. (2012). The Validity of Individual Rorschach Variables: Systematic Reviews and Meta-analyses of the Comprehensive System. *Psychological Bulletin*, 139(3), 548–605.
- Mihura, J. L. (2013). The Validity of Individual Rorschach Variables. *Psychological Bulletin*, 139(3), 548–605.
- Minkowska, F. (1956). *Le Rorschach: Á la Recherche du Monde des Formes*. Paris: Desclée de Brouwer.
- Munroe, R. (1941). Inspection Technique. A Modification of the Rorschach Method of Personality Diagnosis for Large Scale Application. *Rorschach Research Exchange*, 5(4), 166–191.
- Müller, M. (1929). Der Rorschachsche Formdeutversuch, seine Schwierigkeiten und Ergebnisse. *Zeitschrift für gesamte Neurologie und Psychiatrie*, 118(1), 598–620.
- Neiger, S. (1959). *Introduction to the Rorschach Psychodiagnostic. IV. Valence the Cards Sequence Analysis*. University Toronto.
- Neiger, S., Slemon, A. G., & Quirk, D. A. (1961). The Performance of „chronic schizophrenic” Patients on Piotrowski’s Rorschach Sign List for Organic CNS Pathology. *Journal of Projective Techniques*, 26(4), 419–428.
- Neiger, S., Slemon, A. G., & Quirk, D. A. (1965). Rorschach scales of regression in psychosis. *Genetic Psychology Monographs*, 71, 93–136.
- Neiger, S., Atkinson, L., & Quarrington, B. (1981). A factor analysis of personality and fear variables in phobic disorders. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 13(4), 336–348.
- Oberholzer, E. (1929). Zur Auswertung des Rorschachschen Versuches bezüglich Diagnose und Krankheits respectiver Heilungsablauf. *Schweizer Archiv für Neurologie und Psychiatrie*, 24, 141.
- O’Roark, A. M., & Exner, E. Jr. (1989). *History and Directory. Society of Personality Assessment. Fiftieth Anniversary*. Hillsdale, New Jersey, Hova and London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Pineda, J. B., Giromini, P., Porcelli, P., Parolin, L., & Viglione, D. J. (2011). Mu supression and human movement responses to the Rorschach test. *Neuroreport*, 22(5), 223–236.
- Piotrowski, Z. (1936). On the Rorschach Method and its Application in Organic Disturbances of the Central Nervous System. *Rorschach Research Exchange*, 1(1), 23–29.
- Piotrowski, Z. (1937). The Reliability of Rorschach’s Erlebnistypus. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 32(4), 439–447.
- Piotrowski, Z. (1957). *Perceptanalysis: a Fundamentally Revoked, Expanded and Systematized Rorschach Method*. New York: Macmillan.
- Piotrowski, Z., Sherry, D., & Keller, J. W. (1985). Psychodiagnostic test usage: a survey of society. *Personality Assessment*, 49(2), 115–119.
- Pfister, O. (1925). Ergebnisse des Rorschachschen Versuches bei Oligophrenen. *Allgemeine Zeitschrift für Psychiatrie*, 82, 198–223.
- Pléh Cs. (2008). Kuhn hatása a pszichológiában. Vannak-e pszichológiai paradigmák? In Pléh Cs. (szerk.), *A lélek és a lélektan örömei* (pp. 13–25). Budapest: Gondolat Kiadó.

- Porcelli, P., Giromini, L., Parolin, L., & Pineda, J. A. (2013). Mirroring activity in the brain and movement determinant in the Rorschach Test. *Journal of Personality Assessment*, 95(5), 444–456.
- Rapaport, D. (1945). *Diagnostic Psychological Testing: The theory, statistical evaluation, and diagnostic application of a battery of tests*. Chicago: The Year Book Publishers Inc.
- Rapaport, D., Merton, G., & Schaffer, R. (1946). *Diagnostic Psychological Testing II., The Theory, Statistical Evaluation and Clinical Application of a Battery of Tests*. Chicago: The Year Book Publishers.
- Reisman, J. M. (1991). *A History of Clinical Psychology*. New York, London: Routledge, Taylor and Francis.
- Roemer, G. A. (1938). Vom Rorschach Test zum Symbol Test. Rückblick auf 20 Jahre Entwicklung Psychomedizinischer Testmethoden. *Zentralblatt für Psychotherapie*, 10(6), 2–64.
- Rorschach, H. (1912). Über Reflexhalluzinationen und verwandte Erscheinungen. Dissertatio, unveröffentlicht. *Zeitschrift für die gesamte Neurologie und Psychiatrie*, 13, 357–400.
- Rorschach, H. (1921a). *Psychodiagnostik. Methodik und Ergebnisse eines wahrnehmungdiagnostischen Experiments: Deutenlassen von Zufallsformen*. Zürich: Bircher.
- Rorschach, H. (1921b). *Psychodiagnostik (Bildmaterial). Tafeln = Psychodiagnostics. Plates Hermann Rorschach*. Bern: H. Huber, 10 Tafeln in Schuber. Distributors for the U.S.A.: New York: Grune & Stratton Inc. (Printed in Switzerland).
- Rorschach, H. (1919–1921). *Lieber Herr Kollege! Correspondence between Hermann Rorschach & Walter Morgenthaler*. John E. Exner (ed). International Society for Rorschach and Projective Methods, Rorschach Archives, 1999.
- Rorschach, H. (1942). *Psychodiagnostik. Methodik und Ergebnisse eines wahrnehmungdiagnostischen Experiments. 3. Auflage*. Bern: Huber.
- Rorschach, H., & Oberholzer, E. (1924). The Application of the Interpretation of Form to Psychoanalysis. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 60(4), 225–248.
- Sandler, J. (1955). Psychoanalytic Interpretation in Rorschach Testing by Roy Schafer. *International Journal of Psychoanalysis*, 36, 418–419.
- Schachtel, E. G. (1943). On Color and Affect: Contributions to an Understanding of Rorschach's Test. *Journal of Psychiatry*, 6(4), 12–20.
- Schaffer, R. (1954). *Rorschach Testing. Psychoanalytic Interpretation in Rorschach Testing*. New York: Grune and Stratton.
- Schneider, E. (1937). Eine diagnostische Untersuchung Rorschachs auf Grund der Helldunkel-deutungen ergänzt. *Zeitschrift für die gesamte Neurologie und Psychiatrie*, 159, 1–10.
- Searls, D. (2018). *Rorschach. A tintafolt teszt és az észlelés rejtélyei*. Budapest: HVG Könyvek.
- Signer, R. (ed.) (2013). *Inventory Fonds Hermann Rorschach*. Berne: Hermann Rorschach Archives and Museum.
- Struve, K. (1938). Typische Ablaufsformen des Deutens bei 14–15 Jährigen Schulkindern. Experimentelle Untersuchungen mit dem umgestalteten Rorschach Methode. *Zeitschrift für Angewandte Psychologie*, 37, 204–274.
- Tarcsay I. (1940). *Pszichodiagnosztika. A Rorschach vizsgálat és klinikai alkalmazása*. Budapest: Eggenberger-féle Könyvkereskedés, Rényi Károly.
- Tibon-Czopp, S., & Weiner, I. B. (2016). *Rorschach Assessment of Adolescents. Theory, Research and Practice*. New York, Heidelberg, Dordrecht, London: Springer.
- Urist, J. (1977). The Rorschach Test and the Assessment of Object Relations. *Journal of Psychological Assessment*, 41(1), 3–9.
- Viglione, D. J. (1999). A review of recent research addressing the utility of the Rorschach. *Psychological Assessment*, 11(3), 251–256.
- Viglione, D. J., & Hilsenroth, M. J. (2001). The Rorschach: Facts, fictions and future. *Psychological Assessment*, 13(4), 452–471.

- Wood, J. M., Nezworski, M. T., & Garb, H. N. (2003). What's right with the Rorschach? The Scientific Review of Mental Health Practice: Objective Investigations of Controversial and Unorthodox Claims in Clinical Psychology. *Psychiatry and Social Work*, 2(2), 142–146.
- Wood, J. M., Nezworski, M. T., & Stejskal, W. J. (1996). The Comprehensive System for the Rorschach: A Critical Examination. *Psychological Science*, 7(1), 3–10.
- Zulliger, H. (1932). Der Rorschachsche Testversuch im Dienste der Erziehungsberatung. *Zeitschrift für Psychoanalyse und Pädagogik*, 6(11–12), 489–495.
- Zulliger, H. (1939). *Behn-Rorschach-Versuch: Tafeln*. Bern: Hans Huber.
- Zulliger, H. (1946). *Einführung in den Behn-Rorschach test*. 2. Aufl. Bern: Hans Huber.

QUO VADIS RORSCHACH TEST? THE PAST, PRESENCE, CRISES, RENEWAL AND FUTURE OF THE RORSCHACH TEST

CSÁSZÁR-NAGY, NOÉMI

Objective: *This study makes the phases of the test's development, crises and renewal traceable by means of the historical trajectory of the Rorschach Projective Personality Examination Procedure.*

Methodology: *An analysis of data collected from essential sources, including monographs as well as historical and literary studies, broken down into the historical periods of the test's development.*

Results: *The historical trajectory of the test is described in six phases: From the idea to its realisation – the events prior to Hermann Rorschach's death (Phase 1); The fate of the test in the decade after Rorschach's death (1923–36) (Phase 2); The shift in focus to the United States (Phase 3); The period from World War II to the 1970s (1941–1970), The golden age and decline of the test (Phase 4); The rebirth of the test and the work of the synthesiser John Exner (Phase 5); and The test under attack and the birth of the new R-PAS test (Phase 6).*

Conclusions: *The test's path of development, from its genesis up to the present day, has been marked by conflict. This reveals the tense and on-going contradictions between the discipline of causal thinking, the psychometric requirements of testing, and a realistic, comprehensive and intuitive approach to interpreting behaviour. A historical feature of conflict management in Hegelian terms is 'sublation' (Aufheben), or the renewal of methodologies that are embedded in the past. This is also reflected in the history of the Rorschach test.*

Keywords: *Rorschach test, Rorschach trends; psychometry, R-PAS.*

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)